

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

نقد و ارزیابی جرم پولشویی در اسناد بین المللی و داخلی

۱. رستم علی اکبری

دانشجوی دکترای حقوق کیفری و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه و مدرس دانشگاه

rostamaliakbari.phd@gmail.com

۲. احسان قبايي

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

ehsan.ghabaei@gmail.com

چکیده

پول شویی یا تطهیر پول در حقوق داخلی ایران اصطلاح جدیدی است که در چند سال اخیر مطرح و مباحثی پیرامون آن بیان شده است. در سطح بین المللی نیز قانونی جلوه دادن درآمدهای غیر قانونی و عواید حاصل از ارتکاب اعمال مجرمانه در نیمه دوم سده بیستم میلادی تحت عنوان « پولشویی » شناخته شده است. از آن جا که این پدیده آثار منفی فراوانی در زمینه های اقتصاد، امنیت، سیاست و... بر جای می گذارد، سازمان های بین المللی و منطقه ای و اکثر کشورهای جهان راه کارها و تدابیری را برای مقابله با این پدیده اتخاذ کرده اند که از جمله ی این راهکارها « جرم انگاری » و تعیین مجازات برای این عمل می باشد. همچنین به منظور کنترل، پیشگیری و مقابله با این پدیده، کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی در سال ۲۰۰۰ میلادی به تصویب رسید و جمهوری اسلامی ایران به آن ملحق شد. در این راستا نیز سند همکاری بین المللی به امضا رسید و لایحه مبارزه با پولشویی از سوی دولت تدوین و به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد. این لایحه در تاریخ ۲ بهمن ماه ۱۳۸۶ به تصویب رسید و بدین ترتیب، قانون مبارزه با پولشویی لازم الاجرا شد. هدف از تصویب قانون مبارزه با پولشویی، جرم انگاری، پیشگیری قانونی از طریق مراجع و نهادهای مسئول و مبارزه با این پدیده است؛ روش تحقیق حاضر به صورت توصیفی- اسنادی می باشد.

واژگان کلیدی: پولشویی، جرم سازمان یافته، اسناد بین المللی.

مقدمه

در دنیای امروز، مجرمان در پی به دست آوردن مال و ثروت از طریق ارتکاب اعمال مجرمانه هستند و برای به دست آوردن ثروت، به هر وسیله‌ای متوسل می‌شوند، تا جایی که معتقدند: هدف وسیله را توجیه می‌کند. گسترش این اندیشه موجب زوال بنیان‌های اخلاقی و تبدیل ضد ارزش به ارزش می‌شود و در نتیجه، طبیعی شدن این پدیده مجرمانه را به دنبال خواهد داشت. امروزه ارتکاب جرم به یک صنعت و تجارت تبدیل شده است، به گونه‌ای که به جرات می‌توان گفت: درآمد برخی از سازمان‌های جنایتکار، که از ارتکاب جرایمی همچون قاچاق مواد مخدر و سلاح به دست می‌آورند، از درآمد بسیاری از کشورهای جهان بیشتر است. به همین دلیل، بیشتر مجرمان در سطح جهان، دارای انگیزه‌های مالی هستند.

اما سؤال این است که مجرم پس از ارتکاب جرم، چه فرایندی را دنبال می‌کند؟ وقتی مالی را به دست می‌آورد باز هم خود را در نیل به هدفش کامیاب نمی‌داند و خود را در نیمه راهی پرمخاطره، اما امیدبخش می‌بیند. در این مرحله، آنچه اهمیت دارد حفظ مال و بهره‌جویی از آن است، به گونه‌ای که ماهیت مجرمانه‌اش کشف نشود تا علاوه بر جلوگیری از توقیف اموال توسط مقامات قضایی و انتظامی، وقوع « جرم مبنا » هم مشخص نگردد.

همزمان با رشد و گسترش تعاملات اجتماعی و مالی افراد با یکدیگر، برخی افراد با انجام اقداماتی به ظاهر قانونی، به کسب درآمدهای نامشروع و غیرقانونی در یک فرآیند مالی اقدام می‌کنند که یکی از انواع این جرایم مالی، جرم پولشویی است.

مطابق اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوءاستفاده از موقوفات، سوءاستفاده از مقاطعه‌کاری‌ها و معاملات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی، دایر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیرمشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن او به بیت المال بدهد. این حکم باید با رسیدگی، تحقیق و ثبوت شرعی اجرا شود. با توجه به این اصل حاکمیت الزاما باید با این نوع از جرایم برخورد قانونی و لازم را داشته باشد و از تولید و گسترش این جرایم جلوگیری کند.

با مراجعه به قوانین کیفری جمهوری اسلامی ایران درمی‌یابیم که تا قبل از تصویب قانون مبارزه با پولشویی در سال ۱۳۸۶ تعریف و مجازاتی برای فاعل این جرم در نظر گرفته نشده بود. مطابق ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی مصوب سال ۱۳۸۶ جرم پولشویی عبارت است از الف- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد. ب- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود. ج- اخفا یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع و محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

ملاحظه می شود که قانون تعریفی از جرم پولشویی ارائه نکرده و فقط به بیان مصادیق و صور پولشویی اشاره کرده است. اما به نظر می رسد که پولشویی عبارت است از تطهیر مال و مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیرممکن یا بسیار دشوار شود.

بیان مسأله

پولشویی آن روی سکه ارتکاب جرم برای تحصیل سود است. فرآیندی است سه مرحله ای که مرحله اول آن قطع هرگونه ارتباط مستقیم بین عواید حاصل شده (پول) از منشأ غیرقانونی آن، مرحله دوم، مخفی کردن رد مال با انجام معاملات متعدد (اعم از صوری و فرضی) می باشد و بالاخره مرحله سوم فرایند، ظاهری قانونی دادن به مال حاصل شده از جرم است. از این رو پولشویی حلقه اتصال اقتصاد غیر رسمی و غیر قانونی با اقتصاد رسمی و قانونی است. هرچند به لحاظ آثار زیان بار این فرایند، طرح های متعددی برای مقابله با پولشویی در سطح بین المللی تدارک دیده شده است لیکن از منظر تعهدات دولت ایران، کنوانسیون وین که اولین بار استفاده از عواید حاصل از جرم مواد مخدر را جرم مستقلی تلقی نموده و کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی که در سال ۲۰۰۰ در پاریس و اصول چهل گانه (اف آی تی اف) و قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل متحد از اهمیت خاصی برخوردار می باشد که در این تحقیق به اختصار به آن ها اشاره خواهد شد.

سؤال تحقیق

۱. چه اقداماتی در عرصه بین المللی و داخلی در زمینه جرم انگاری و مبارزه با پولشویی صورت گرفته است؟

هدف تحقیق

هدف تحقیق حاضر بررسی مفهوم و ماهیت پولشویی، شیوه های ارتکاب و مراحل آن و نیز ارزیابی اسناد بین المللی و داخلی مربوط به این جرم می باشد.

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر به صورت توصیفی- اسنادی (کتابخانه ای) می باشد و منابع مورد استفاده اعم از کتب، مقالات و مطالب مندرج بر روی سایت ها و خبرگزاری ها ابتدا جمع آوری شده و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و پس از تجزیه و تحلیل در متن تحقیق منعکس شده است.

۱- مفهوم پولشویی^۱

تعاریف مختلف و متعددی از پول شویی چه توسط حقوقدانان و اقتصاددانان و چه در اسناد بین المللی ارائه شده است که در اینجا فقط چند نمونه از این تعاریف ذکر می شود .

1. money laundering.

برخی از حقوقدانان پول شویی (تطهیر مال) را این گونه تعریف کرده اند:

«منظور از تطهیر مال، مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک است . به طوری که یافتن منبع اصلی مال غیر ممکن یا بسیار دشوار گردد .» (میرمحمد صادقی، ۱۳۷۷).

و نیز آمده است که پول شویی عملی غیرقانونی است که درآمد حاصل از خلاف شرع یا قانون در طی فرایندی ساده و پیچیده قانونی می شود . (پرتوی، ۱۳۸۲).

و در تعریف دیگر پول شویی چنین بیان شده است:

پول شویی (تطهیر پول) روندی است بدان وسیله به منشا مبالغ هنگفت پولی که به طرق غیرقانونی تحصیل شده باشد (از قاچاق دارو، فعالیت تروریستی یا دیگر جنایات جدی) ظاهری مشروع و قانونی داده شود. (سلیمی، ۱۳۸۱).

در ساده ترین عبارت ، پولشویی، پردازش عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه به منظور پنهان کردن یا تغییر ظاهر منشأ غیرقانونی آن است. در مستندات بین المللی و قوانین و مقررات تدوین شده در کشورهای مختلف در زمینه مبارزه با پولشویی، این پدیده به صورت های زیر تعریف شده است: ۱- در دستور العمل جامعه ی اروپایی^۱ مصوب مارس ۱۹۹۰، تعریف پولشویی به صورت زیر می باشد: « تبدیل یا انتقال یک دارایی، با علم به اینکه از فعالیت های مجرمانه به دست آمده باشد، به منظور پنهان داشتن یا گم کردن رد منشأ غیرقانونی آن دارایی؛ یا کمک به شخصی که مرتکب چنین جرمی شده است، برای گریز از پیامدهای قانونی جرم مزبور». همچنین ، در این دستور عمل، تعریف پولشویی موارد زیر را نیز در بر می گیرد: پنهان کردن یا تغییر ظاهری منشأ، مکان، قصد، رفتار، حقوق یا مالکیت واقعی مربوط به یک دارایی با علم به اینکه آن دارایی از فعالیت های مجرمانه به دست آمده است. این تعریف ، در واقع برگرفته از تعریف ارئه شده در بند ۱- ب ماده ۳ پیمان نامه وین است که در ۱۹ دسامبر ۱۹۸۸ به امضای اعضای ان رسیده است؛^۲ با این تفاوت که در پیمان نامه وین، تنها پول های به دست آمده از جرائم سازمان یافته و به ویژه موادمخدر گنجانیده شده بود.

۲- تعریف پولشویی در پیمان نامه شورای اروپا مربوط به نشست اوت ۱۹۹۰ استراسبورگ^۳ تکمیل شد و موارد زیر به تعریف ارائه شده در دستور عمل جامعه اروپا افزوده شد: « تحصیل، تملک، یا استفاده از دارایی های به دست آمده از منابع غیرقانونی، و نیز هرگونه مشارکت، مباشرت، دسیسه چینی برای ارتکاب، اقدام به ارتکاب، یا کمک، ترغیب، تسهیل، و پنهان کاری هرگونه جرم مرتبط با پولشویی». (دفتر بررسی های اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۸۲).

1.commission of the European communities : proposal for a council directive on prevention of use of the financial system for the purpose of money laundering and explanatory memorandum 23 march 1990. Source: house of lords select committee on the European communities money laundering hl paper 6. 1990-91.

2.united nations convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances adopted in Vienna on dec19. 1988.

3.council of europe convention on laundering. Search seizure and confiscation of proceeds from crime: adopted in Strasbourg on aug .11. 1990.

۳- کمیسیون بین آمریکایی کنترل و سوء استفاده از مواد مخدر^۱ در ماده ۲ جرایم پولشویی مصوب می ۱۹۹۹ ، پدیده پولشویی را به صورت زیر تعریف کرده است: « کسب، تصرف، نگهداری، به کارگیری، پنهان سازی، تغییر ماهیت یا تبدیل، دست به دست کردن مالی با علم به اینکه شخص می داند یا بر اساس شواهد و قراین باید بداند که مال مزبور از عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر یا سایر جرائم مهم به دست آمده است». کمیسیون مزبور علاوه بر موارد بالا، مشارکت، کمک و همدستی، تباخی، مقدمه چینی و مشاوره و ترغیب اشخاص به ارتکاب جرم پولشویی و کمک به اشخاص مجرم برای فرار از پیامدهای قانونی عمل خود را، جرم پولشویی تلقی می کند. (همان).

۲. تاریخچه جرم پول شویی

«پول شویی» پدیده ای تازه و نو در ادبیات حقوقی نیست . شاید بتوان ادعا کرد که فعالیتها و اقداماتی که برای تطهیر اموال به دست آمده از جرم، صورت می گیرد، تاریخی به قدمت تاریخ ارتکاب جرم دارد . به عبارت دیگر از زمانی که بشر ربودن مال غیر و سرقت را جرم دانسته است و یا با مفاهیمی مانند قاچاق کالا و بویژه مواد مخدر و اسلحه آشنا شده است و یا مفهوم تروریستی را شناخته و آن را جرم تلقی کرده است، پدیده «پول شویی» به وجود آمده است . با این حال در چگونگی رایج شدن آن بین پژوهشگران نظر واحدی وجود ندارد . برخی بر این عقیده اند که ریشه واژه پول شویی را باید در مالکیت مافیا بر شبکه ای از خت شوی خانه های ماشینی در ایالات متحده آمریکا در دهه ۱۹۳۰ جستجو کرد . در این سال کانگسترها، فعالیت گسترده ای در برخی از شهرهای آمریکا، همانند نیویورک آغاز کردند و از طریق ارتکاب جرایمی مانند اخاذی، فحشا، قاچاق مشروبات الکلی، پولهای کلانی به دست می آوردند که لازم بود منشا این درآمدها را قانونی و مشروع قلمداد کنند . گفته شده است که شاید علت انتخاب عنوان «تطهیر» یا «شست و شو» از همین جا نشات گرفته است .
(WWW.landryman.u.net.com).

ولی بر اساس نظر دیگر، علت انتخاب واژه «پول شویی» یا «تطهیر پول» برای این عمل آن است که این روند مثل یک شست و شوی خانه یا ماشین لباسشویی که چرک و کثافت را از لباسها جدا می کند عمل کرده و با جدا کردن کثافت از پول، یا هر مال دیگر ناشی از جرم، آن را پاک می سازد . برخی دیگر معتقدند که پول شویی (تطهیر پول) «به عنوان یک جنایت» دو دهه سابقه دارد و عملاً از دهه ۱۹۸۰ و اساساً در مورد قاچاق دارو جلب توجه نموده است . (میرمحمد صادقی، ۱۳۷۷).

در سالهای اخیر شاید بتوان یکی از زمانهایی را که فعالیت های زیادی برای پول شویی در آن انجام گرفته است زمان تبدیل پولهای اروپایی به واحد مشترک «یورو» دانست. طبیعی بود که با توجه به سیاستهای پولی این کشورها و نظام بانکی به نسبت مطلوب آنها، پولهای کلان باید منشا معلوم و قانونی می داشتند و ارائه پول های هنگفت برای تبدیل به «یورو» توسط برخی که از راه نامشروع به دست آورده بودند منجر به کشف منشا غیرقانونی آنها و یا در مواردی منجر به کشف باندهای قاچاق و یا گروههای تروریستی می گردید. بنابراین افراد سعی در تبدیل پولهای خود به کالا و خرید اموال گوناگون بویژه اموال غیرمنقول نمودند.

1.explanatory report on the convention on laundering .search. seizure and confiscation of the proceeds. From crime: ch II.

۳. شیوه های پول شویی

شیوه های پول شویی که از سوی مجرمین اتخاذ می شود با توجه به نوع جرم، ارزش مال، امکانات مجرم، سیستم اقتصادی و قوانین و مقررات کشوری که در آنجا پول تطهیر می شود و نظایر اینها متنوع و متفاوت است. از مهمترین و معمولی ترین روشهای پول شویی این است که پول شویان برای کاهش جلب توجه مجریان قانون به عملیات پول شویی، مقادیر زیادی پول نقد را به مقادیر کوچکی تبدیل نموده و یا به طور مستقیم در بانک سرمایه گذاری کرده و یا با آن ابزارهای مالی چون چک، سفته و غیره خریده و در مکانهای دیگر سپرده گذاری می کنند. (تصفیه پول) (ملک، سایت اینترنتی بانک رفاه).

از شیوه های دیگر پول شویی، استفاده از بانکهای فاسد (خصوصا بانکهای خصوصی) می باشد. قاچاقچیان بین المللی با همکاری بانکها حسابهای غیرواقعی افتتاح می کنند این گونه بانکها برای جلب سرمایه های کلان سپرده گذاران ناسالم از اخذ اوراق شناسایی کامل یا گزارش کردن موارد مشکوک به مقامات دولتی خودداری می کنند و بدین وسیله بهترین امکان را در اختیار پول شویان قرار می دهند. البته در برخی موارد پول شویی توسط بانکها مثل سویس (که تاکید بر سری بودن اطلاعات بانکی مشتریان است) به طور ناخواسته صورت می گیرد. (میرمحمد صادقی، همان).

یکی از روشهای جدید پول شویی از طریق سیستمهای پرداخت شبکه ای (system scyberpayment) می باشد. در این سیستمها، پرداخت از طریق شبکه اینترنت، شبکه های محلی، ماهواره ای و یا از طریق موبایل صورت می گیرد. پول شویان به دلیل شرایط خاص این شبکه ها مانند نقل و انتقال بدون واسطه پول و بی نام بودن نقل و انتقالات وجوه و گسترش این نوع سیستم پرداخت در سطح جهان مراحل گوناگون پول شویی را از این طریق انجام می دهند. (ملک، همان).

شیوه های دیگری که می توان برای پول شویی نام برد عبارتند از: سرمایه گذاری موقت در بنگاههای تولیدی و تجاری قانونی؛ سرمایه گذاری در بازار سهام و اوراق قرضه، ایجاد سازمان های خیریه تقلبی و ساختگی؛ سرمایه گذاری در بازار طلا و الماس؛ شرکت در مزایده های اجناس هندی و کالای قدیمی و ... (عبیری، ۱۳۸۱). به صورتی که پول کثیف زمانی که در فعالیتهای قانونی وارد شده و سرمایه گذاری شود؛ در طول گردش دست به دست شده و با پولهای تمیز مخلوط می شود به طوری که دیگر شناسایی آن غیر ممکن می گردد.

۴. مراحل عملیات پول شویی

عملیات پول شویی معمولا در سه مرحله صورت می گیرد: مرحله استقرار یا مکان یابی ; (placement) مرحله استتار یا تغییر وضعیت یا لایه لایه کردن (layering) و مرحله اختلاط مالی یا ادغام (integration) .

در مرحله اول، وجوه حاصل شده، وارد سیستم مالی یا اقتصادی خود می شود و یا به خارج از کشور انتقال می یابد تا در دسترس نباشد و امکان کشف از بین برود و سپس در فرصتهای بعدی آن را به اموال دیگری مثل چکهای مسافرتی، حوالجات و ... تبدیل کنند (WWW.hamafekri.org/dbase) . در این مرحله ردیابی فعالیت خلاف بسیار آسان است و بنابراین پیشنهاد شده است که قوانین بانکی باید به گونه ای تغییر یابد که فعالیتهای مالی بیش از سقف معینی، ماهیانه گزارش شود . (همان) .

در مرحله دوم، کوشش می شود درآمدهای غیرقانونی با ایجاد پوششهای پیچیده با معاملات مالی و عملیات بانکی از منبع اصلی خود مخفی یا وارونه جلوه گر شود یا در بین بانکهای کشور جابجایی صورت گیرد . این روند غالبا با نقل و انتقال فرامرزی و با وسایل الکترونیکی صورت می گیرد . (حشمتی، ۱۳۸۱) .

مرحله سوم که مرحله ادغام می باشد پیچیده ترین مرحله از فرایند پول شویی محسوب می شود . در این مرحله پول وارد سیستم اقتصادی و مالی مشروع می گردد و مشابه تمام اموال دیگر است و تشخیص آن از اموال مشروع غیرممکن می گردد . (سلیمی، ۱۳۸۱) و این پیچیدگی اختلاط مالی زمانی که داد و ستد جنبه بین المللی پیدا کند به مراتب افزایش پیدا می کند . زیرا در بسیاری از کشورها مقررات بین المللی در رابطه با پول شویی به تصویب نرسیده و یا رعایت نمی شود .

از این رو کسانی که از طریق پول شویی به مبادلات مواد مخدر یا قاچاق کالا و ... می پردازند در واقع با اختلاط پولهای آلوده مجددا با قدرت بیشتری نهادی سالم و واقعی هر کشور را نشانه گرفته اند . (ایلداری، ۱۳۸۱) .

۵. اثرات پول شویی بر اقتصاد کشورها

با توجه به فعالیتهای غیرقانونی و بزهکارانه وسیع در دنیا حجم بزرگی از پول های در جریان دنیا پول های کثیف می باشد در قطعنامه ژوئن ۱۹۹۸ در مجمع عمومی سازمان ملل متحد تخمین زده شد که سالانه حداقل بیست میلیارد دلار پول تطهیر می شود . (WWW.hamafekri.org) . همچنین آمارهای جهانی حاکی است سالانه ۵۰۰ میلیارد تا ۱/۵ تریلیون دلار درآمد ناشی از خرید و فروش موارد مخدر و سایر جرایم سامان دهی شده به روشهای مختلف به دارایی های قانونی تبدیل می شود . در نتیجه وجود این میزان وسیع پول کثیف ناشی از عملیات پول شویی بالطبع اثرات زیادی در سطح اقتصاد کلان خواهد گذاشت . افزایش پول شویی و جرم و جنایت سبب کاهش تقاضای پول و کاهش معینی در نرخ سالانه (ملک و مدنی

اصفهانی، سایت اینترنتی بانک رفاه)، GDP) تولید ناخالص داخلی می شود و همچنین رشد فعالیتهای زیرزمینی به علت رشد پول شویی به دلیل عدم ثبت در (GDP) سیاستهای اقتصادی را تحت تاثیر قرار می دهد.

علاوه بر این پول شویی بر توزیع درآمد در سطح جامعه نیز تاثیر می گذارد و همچنین سبب آلودگی مبادلات قانونی خواهد شد. بدین صورت که اعتماد بازارها و مبادلات قانونی به دلیل آلودگی ناشی از سطح وسیع اختلاس و کلاهبرداریها مورد تردید قرار خواهد گرفت. همچنین از اثرات منفی پول شویی فرار سرمایه به صورت غیرقانونی از کشور می باشد. بدین صورت که پولهای خلاف برای تطهیر و سرمایه گذاری به کشورهای توسعه یافته غربی منتقل می شوند (همان).

افزون بر این، پول شویی باعث می شود که معیار اجتناب از کنترلهای ملی جایگزین معیار نرخ بازدهی مورد انتظار برای تخصیص منابع در سطح جهان گردد. بر این اساس پولهای نامشروع بیشتر توسط کشورهایی که کنترل و نظارت بسیار پایینی دارند جذب می شوند. (حسن زاده و مرادی، سایت بانک رفاه).

۶. مبارزه با پول شویی

در آغاز باید گفت آنچه در گسترش چنین پدیده ویرانگری دخیل بوده است صرفنظر از عوامل ریشه ای؛ عدم اطلاع رسانی دقیق و شفاف از فعالیتهای پیدا و پنهان پول شویان و شیوه های نفوذ عناصر دست اندرکار تطهیر پول در لایحه اقتصادی و از همه مهمتر در سیستم بانکی هر کشور است. عزم جدی برای قطع ریشه های پدیده پول شویی به یک یا چند کشور محدود نمی شود بلکه پدیده ای است جهانی؛ اما برخی از کشورها می توانند با وضع قوانین سختگیرانه تا حدودی جلوی رشد و گسترش چنین پدیده ای را بگیرد.

به گزارش سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) ایران در میان صد کشور جهان در ردیف هشتم و ششم مبارزه با مفاسد اقتصادی قرار دارد و در این فهرست دانمارک در رتبه اول مبارزه با پدیده پول شویی قرار دارد. در مقابل کشور سوئیس و اتریش به عنوان «بهشت پول شویی» در جهان مطرح هستند. (روزنامه آسیا، ۱۳۸۱).

وسعت پول شویی در ایران را ناکارآمدی نظام اداری و نبود قوانین مشخص، نارسایی سیستم بانکی، نبود نظارت دقیق بر نقل و انتقال بانکی، عدم انضباط سیستم بانکی کشور در مقایسه با استانداردهای بین المللی و عدم رعایت شرایط اسلامی مبادله و عوامل دیگر دانسته اند. (حشمتی، ۱۳۸۱).

به هر حال امروزه تقریباً در تمام نظامهای حقوقی کشورهای مختلف پذیرفته شده است که نقل و انتقال اموال بویژه وجوه، و اوراق بهادار می بایستی دارای منشا قانونی (legal origin) باشد تا سلامت اقتصادی جامعه محفوظ بماند. از این رو شبکه های بانکی کشور مجاز به پذیرش نقل و انتقال وجوه و نقود حاصل از ارتکاب جرایم بویژه جرایم ناشی از مواد مخدر، قاچاق اسلحه و ... و ارتشا و اختلاس و به طور کلی وجوه یا نقود با منشا مشکوک نیستند. بنابراین مبارزه با این پدیده خطرناک نه در سطح کشورها، بلکه در سطح جهانی ضروری به نظر می رسد. لذا در این مقاله مبانی بین المللی مبارزه با پول شویی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۷. اسناد بین المللی در زمینه مبارزه با پول شویی

در سطح بین المللی اقدامات مختلفی برای مبارزه با پول شویی انجام شده، که ذیلا به برخی از آنها اشاره می شود .

۷-۱- اتحادیه بین المللی مبارزه با پول شویی^۱ (fatf)

اتحادیه بین المللی مبارزه با پول شویی (معروف به چهل توصیه) یک سازمان همکاری میان دول است که در ۷ فوریه ۱۹۹۰ به منظور مبارزه با پول شویی شکل گرفته است . هدف اصلی این اتحادیه در واقع مبارزه با مظاهر مختلف فعالیت های غیرقانونی می باشد که بخشهای اقتصادی کشور را تحت تاثیر خود قرار داده اند .

در حال حاضر fatf شامل ۲۹ کشور و دو سازمان بین المللی است و اعضای این اتحادیه شامل کشورهای می باشند که از مراکز مهم مالی جهان محسوب می شوند اتحادیه fatf دارای یک دستورالعمل چهل ماده ای است که کلیه جنبه های مبارزه با پول شویی را در بر می گیرد . عمده اهداف مذکور در این دستورالعمل آن است که از تطهیر پولهای کثیف حاصل از خرید و فروش مواد مخدر، قاچاق اسلحه، و درآمدهای حاصل از ارتکاب جرایم، مخفی نگه داشتن و منشا مجرمانه تحصیل این قبیل پولها و انتقال آزادانه آنها از شبکه بانکی در داخل و خارج کشور جلوگیری به عمل آید و مجموعه ی این عملیات به عنوان اقدامات مجرمانه قابل پیگرد جزایی باشد . (WWW.ofcd.org/fatf).

از ابتدای شروع به فعالیت fatf مشخص بود که کشورهای عضو این اتحادیه دارای سیستم های مالی و قانونی متفاوت با یکدیگر می باشند و نمی توانند معیارهای یکسانی داشته باشند و برای مبارزه با پول شویی از رفتار یکسانی پیروی کنند از این رو دستورالعمل اجرایی fatf به صورتی نوشته شده است که هم قابل اجرا توسط کلیه اعضا باشد و هم این که مبادلات پولی کشورهای عضو را محدود نکند و مانع توسعه کشورها نشود . (ملک، ۱۳۸۱).

۷-۲- کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق مواد مخدر و مواد روان گردان (u.n. drug convention)

یکی دیگر از تلاشهای بین المللی در جهت مبارزه با قاچاق مواد مخدر و نتیجه طبیعی آن؛ یعنی جرم تطهیر پول ناشی از فروش مواد مخدر کنوانسیون مذکور می باشد که به «کنوانسیون مواد مخدر سازمان ملل متحد» معروف بوده و در دسامبر ۱۹۸۸ در وین منعقد شده است. کنوانسیون که از ۱۱ نوامبر ۱۹۹۰ لازم الاجرا شده است. در ماده ۳ تطهیر پول را این گونه تعریف کرده است:

تبدیل یا انتقال اموال با علم به این که چنین اموالی ناشی از جرم مندرج در بند (a) قاچاق غیرقانونی داروهای مواد مخدر و مواد روان گردان) این پاراگراف بوده یا ناشی از عمل مشارکت در چنین جرمی است. به منظور اختفا یا انحراف افشای غیرقانونی مال یا به منظور کمک به کسی که در ارتکاب چنین جرمی نقش داشته، تا از آثار قانونی اعمال ارتکاب خود رهایی یابد.

1. financial action task force on money laundering.

- اختفا یا انحراف ماهیت واقعی، محل استقرار، نقل و انتقال، حرکت، حقوق متعلقه یا مالکیت اموال با علم به اینکه چنین اموالی ناشی از جرم مقرر در بند (a) این ماده یا ناشی از عمل مشارکت در چنین جرمی است.

کنوانسیون مذکور در مورخه ۱۳۷۰/۹/۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی ایران رسیده است.

۳-۷-کنوانسیون پالرمو

کنوانسیون بین المللی خاص جرایم سازمان یافته فراملی در دسامبر ۲۰۰۰ در پالرمو (ایتالیا) به امضای ۱۴۷ کشور و به تصویب ۲۸ دولت رسیده است و در ایران طرح تصویب کنوانسیون پالرمو در قوه مجریه در حال رسیدگی است. این کنوانسیون یکی از جامعترین و جدیدترین اسناد بین المللی است. این کنوانسیون که در ۴۱ ماده و ۶ پروتکل تدوین و تنظیم گردیده در ماده ۶ با عنوان «جرم انگاری تطهیر منافع حاصل از جنایات» تطهیر پول را تعریف کرده است. همچنین بر اساس کنوانسیون مذکور کشورهای امضا کننده متعهد می گردند:

- مؤسسات مالی را مکانیزه و منظم ساخته و اقدام به صدور مجوز برای آنها نموده و بر آنها نظارت نمایند.

- به منظور پیشگیری از تطهیر پول و انجام تحقیقات پیرامون آن، اصول رازداری بانکی را تقویت کنند.

- از حسابهای بانکی مخفی و با اسامی کاذب و جعلی حمایت ننمایند.

- نسبت به تشکیل واحدهای مالی به منظور جمع آوری، تجزیه و تحلیل و انتشار اطلاعات مربوط به تطهیر احتمالی پول و سایر جرایم مالی احتمالی اقدام نمایند .

همچنین بر اساس این معاهده دولتها موافقت کردند دست گروههای جنایتکار سازمان یافته را از عواید نامشروعشان به وسیله توقیف درآمدهای ناشی از جرم یا اموالی با همان ارزش از طریق شناسایی، توقیف و ضبط دارایی هایشان کوتاه نمایند و در ضمن به دادگاهها و سایر مقامات مسؤل اختیار دهند تا سوابق بانکی مالی یا تجاری یا اموال موجود را در دسترس قرار داده یا ضبط نمایند . (پرویزی، ۱۳۷۹).

از دیگر تلاشهای مبارزه جهانی با پول شویی می توان به «اعلامیه کمیته بازل» اشاره کرد که در مورد جلوگیری از استفاده از سیستم بانکی برای تطهیر پول ناشی از جرم می باشد و در دسامبر ۱۹۸۸ در شهر بازل کشور سوئیس منعقد شده و به وسیله مقامات بانکی دوازده کشور تهیه شده است . (میر محمد صادقی، همان مأخذ).

در سطح منطقه ای نیز تلاشهایی برای مبارزه با پول شویی صورت گرفته است که در این مورد از باب یادآوری می توان به «کنوانسیون شورای اروپا در مورد پول شویی، جستجو، توقیف و مصادره عواید حاصل از جرم» (۳۰) در سال ۱۹۹۰ و «دستور العمل اروپایی ۱۹۹۱ در مورد جلوگیری از مورد استفاده قرار گرفتن سیستم مالی به منظور پول شویی» اشاره کرد .
(WWW.sharp.iran-bim.com)

۸. ضرورت مبارزه با پول شویی

پول شویی عملیات بازارها را مختل می کند. معاملاتی که برای مقاصد پول شویی انجام می گیرند، تقاضا برای نقدینگی را افزایش می دهند، نرخ بهره و مبادله را بی ثبات می کنند، به رقابت غیرعادلانه منجر می شوند و تورم را افزایش می دهند، و ثبات بازارهای مالی را از بین می برند. کشورهای کوچک در برابر پدیده پول شویی آسیب پذیری بیشتری دارند. قدرت اقتصادی، که از طریق فعالیت های غیرقانونی به دست می آید، تسلط بر اقتصادهای کوچک را برای سازمان های مجرم امکان پذیر می سازد. فقدان پول شویی بیشتر با . سازوکارهای کنترل مناسب یا ناتوانی در اجرای آنها عملاً مجرمان را از تعقیب و مجازات مصون می سازد جرایم سازمان یافته در ارتباط است و پیامد جبری جرایم سازمان یافته و بعد اساسی هر نوع فعالیت مجرمانه درآمدزاست. عملیات سازمان های مجرم، که در جهت انباشت سودهایی غیرقانونی طراحی می شوند، نیاز به پول شویی را به طور مستقیم ایجاب می کنند. با توجه به مراتب مذکور، لزوم مبارزه با این پدیده شوم مشخص می شود.

با توجه به رشد روزافزون جرایم اقتصادی و غیراقتصادی در کشور، مبارزه با پول شویی به منظور ناامن نمودن فضای فعالیت مجرمان و تبه کاران و کاهش رفتارهای مجرمان و کمک به مسئولان برای کشف و ردیابی شبکه های فساد و اختلاس ضروری است. با اعمال قوانین مبارزه با پول شویی، راه های فرار مالیاتی کاهش می یابد و درآمدهای ناشی از مالیات دولت افزایش خواهد یافت . ایران نیز باید همگام با مسائل روز دنیا ، از جمله جهانی شدن اقتصاد ، یکسان سازی پول کشورهای اروپایی (یورو) و همچنین فرگیر شدن عملیات مبارزه با پول شویی در سطح دنیا، پیوستن به سازمان تجارت جهانی حرکت کند و خود را با مقتضیات جهانی تطبیق دهد. (دبیرخانه ستاد مبارزه با پول شویی، ۱۳۷۷).

با بررسی متون قانونی موجود در نظام حقوقی ایران، درمی یابیم که اولاً، قانونی که پول شویی را تعریف و شرایط تحقق آن را بیان کند و برای ارتکاب آن ضمانت اجرا تعیین نموده باشد، وجود ندارد، ثانیاً، مواد پراکنده ای در قوانین گوناگون وجود دارند که به نوعی، با پول شویی ارتباط پیدا می کنند که این قوانین هم به نوبه خود، دارای محدودیت هایی هستند. در این زمینه ماده 662 قانون مجازات اسلامی صرفاً به مداخله در اموال مسروقه می پردازد و ارتکاب آن را جرم و مرتکب جرم را مستوجب مجازات می شمارد. این در حالی است که مداخله در اموال ناشی از سایر جرایم، بدون آنکه جرم سرقت دارای ویژگی خاصی باشد، فاقد وصف کیفری است. اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قانون نحوه اجرای اصل مذکور ضمن اینکه عملاً تنها به درآمدهای حاصل در قبل از انقلاب اسلامی اختصاص یافته است، دشواری هایی از نظر مشخص نبودن اموال مشمول قانون، دادگاه رسیدگی کننده به این امر، آیین دادرسی، تجدیدنظرخواهی، محدود بودن موضوع و مانند آن دارد که این امر از کارایی این قانون می کاهد. با این حال، لایحه مبارزه با پول شویی در قوه مقننه تصویب شده است که در پیوست آمده است. (موسوی مقدم، ۱۳۸۶).

نتیجه گیری

تحصیل پول های کثیف و تظهير آن، عملی خلاف و غیرقانونی بوده و دارای تبعات منفی بسیاری بر نظم و اقتصاد کشور می باشد. به همین دلیل مبارزه با پول شویی مورد توجه جامعه جهانی قرار گرفته است و برخی کشورها نیز برای نیل به این مقصود اقدام به تصویب قوانین و مقررات ویژه ای نموده اند.

بدین ترتیب، پیدایش و رواج پولشویی آثار مخربی در اقتصاد یک کشور بر جای می گذارد و سبب رکود بهره وری از فعالیت های اقتصادی می شود. مجرمان پولشویی با نفوذ در بدنه سازمان بورس اوراق بهادار، بانکها، موسسات و شرکت های خصوصی و بخش های تولیدی و اقتصادی، فعالیت های غیر قانونی خود را آغاز می کنند و پیش می برند و عملاً چرخه اقتصادی و تولیدی و مالی یک کشور را به بیماری و نداشتن کارایی دچار می کنند. از این رو ضرورت برخورد قانونی با این پدیده از سوی حاکمیت و در صورت لزوم دیگر کشورها نقش پررنگی به خود می گیرد. در این زمینه می توان به اقدامات سازمان ملل متحد و کنوانسیون مبارزه با پولشویی اشاره کرد که مورد تایید دولت جمهوری اسلامی ایران نیز واقع شده و حتی مجلس شورای اسلامی به موجب قانون به دولت اجازه داده است به کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای

وین بپیوندند. مشروط بر آنکه مفاد این کنوانسیون با قوانین داخلی و موازین اسلام در تضاد 1988 روان گردان مصوب سال نباشد.

از دیگر سو علاوه بر مبارزه با این جرم، یکی دیگر از موضوع هایی که باید مورد توجه و اهتمام قرار گیرد و شاید هم مقدم بر مبارزه با این پدیده باشد، نظارت و کشف این گونه فسادها و جرایم مالی است. با توجه به اهمیت این موضوع، در ماده ۴ قانون مبارزه با پولشویی آمده است: به منظور هماهنگ کردن دستگاه های ذی ربط در امر جمع آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش های واصله، تهیه سامانه های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پولشویی، شورای عالی مبارزه با پولشویی به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای بازرگانی، اطلاعات، کشور و رییس کل بانک مرکزی با این وظایف تشکیل می شود:

۱. جمع آوری و کسب اخبار و اطلاعات مرتبط و تجزیه و تحلیل و طبقه بندی فنی و تخصصی آنها در مواردی که قرینه ای بر تخلف وجود دارد، طبق مقررات

۲. تهیه و پیشنهاد آیین نامه های لازم در خصوص اجرای قانون به هیات وزیران

۳. هماهنگ کردن دستگاه های ذی ربط و پیگیری اجرای کامل قانون در کشور

۴. ارزیابی گزارش های دریافتی و ارسال به قوه قضاییه در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد و یا احتمال آن از اهمیت برخوردار است

۵. تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان های مشابه در سایر کشورها

به اعتقاد نگارنده واضح است که نظارت قوی و کشف این گونه جرایم مالی مقدم بر مجازات است زیرا از طریق نظارت قوی و اصولی و نظام بانکی کارآمد، زمینه ظهور این گونه جرایم به حداقل می رسد و زمینه رشد و شکوفایی اقتصادی در بستر و چارچوب تولید بهینه شکل می گیرد. نظارت در این گونه موارد آنقدر اهمیت دارد که آیین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی در سال ۱۳۸۸ در ۴۹ ماده به تصویب رسید که در آن بر شناسایی کامل افراد اعم از ارباب رجوع (حقیقی یا حقوقی)، ارسال گزارش های الزام آور و نگهداری سوابق و اطلاعات افراد و آموزش کارکنان در آن مورد تاکید قرار گرفته است. این موضوع بیانگر اهمیت و جایگاه والای نظارت در مسایل مالی است.

ذکر این نکته لازم است که مطابق ماده ۹ قانون مبارزه با پولشویی، مرتکبان این جرم علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل (و اگر موجود نباشد، مثل یا قیمت آن) به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید از جرم محکوم می شوند که باید به حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز شود.

در پایان امید می رود که با رعایت قوانین و مقررات و تقویت نهادهای نظارتی شاهد کاهش جرایم پولی و مالی در سطح کشور با همکاری همه عوامل مسئول و دست اندرکاران باشیم.

مراجع

- ایلدری، سهیل، « پول شویی و تجارت الکترونیکی»، فصلنامه اقتصادی بانک صادرات ایران، سال ششم، شماره ۲۱، تابستان ۱۳۸۱.
- پرتوی، ناصر، « پول شویی، آثار و پیامدها»، سایت اینترنتی همفکری، ۱۳۸۲.
- پرویزی، رضا، « معاهده پالمو علیه جرایم سازمان یافته فراملی»، مجله امنیت، ۱۳۷۹.
- حسن زاده، علی و مرادی، بهنام، « تطهیر پول و نظام مالی بین المللی»، اداره مطالعات و بازاریابی بانک رفاه، ۱۳۷۵.
- حشمتی، حسین، « شرایط اسلامی مبادله، مانعی بالقوه در مقابل پولشویی»، فصلنامه اقتصادی بانک صادرات، سال ششم، شماره ۲۱، تابستان ۱۳۸۱.
- دبیرخانه ستاد مبارزه با پول شویی، « مجموعه سخنرانی و مقالات»، تهران: وزارت ارشاد، ۱۳۷۷.
- دفتر بررسی های اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، « تعاریف، مفاهیم، آثار و پیامدهای پول شویی»، خردادماه ۱۳۸۲
- روزنامه آسیا، مورخه ۱۳۸۱/۹/۲۷.
- سلیمی، صادق، « تطهیر پول در اسناد بین المللی و لایحه پول شویی»، مجله تخصصی دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۶، مرداد ۱۳۸۱.
- عبیری، الهام، « وسعت پول شویی تابع فساد اقتصادی است»، (گزارش)، روزنامه آسیا، مورخه ۱۳۸۱/۹/۲۷.
- ملک، عبدالرضا، « دستور العمل اتحادیه بین المللی مبارزه با پول شویی»، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۲۶، مردادماه ۱۳۸۱.
- موسوی مقدم، محمد، ۱۳۸۶، « پول شویی»، قم: انتشارات نینوا.
- میرمحمد صادقی، حسین، ۱۳۷۷، « حقوق جزای بین الملل»، نشر میزان، چاپ اول.

WWW.landryman.u.net.com

WWW.hamafekri.org/dbase

WWW.ofcd.org/fatf

WWW.sharp.iran-bim.com

commission of the European communities : proposal for a council directive on prevention of use of the financial system for the purpose of money laundering and explanatory memorandum 23 march 1990. Source: house of lords select committee on the European communities money laundering hl paper 6. 1990-91.

council of europe convention on laundering. Search seizure and confiscation of proceeds from crime: adopted in Strasbourg on aug .11. 1990.

explanatory report on the convention on laundering .search. seizure and confiscation of the proceeds. From crime: ch II

financial action task force on money laundering.

united nations convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances adopted in Vienna on dec19. 1988.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

توجه: بررسی مقاله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

PROPOSAL
پروپوزال

توجه: پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

ISI
Scopus

توجه: آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو